

A background image featuring a globe with a chess piece (a king) in the foreground on the left. The globe shows the continents of Africa and Europe. The text is overlaid on the top half of the image.

ΚΕΔΙΣΑ **KEDISA**

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

Υβριδικός Πόλεμος: Η Περίπτωση της Χεζμπολλάχ στον Λίβανο

Χριστίνα Ζαχαράκη

Ερευνητική Εργασία Νο. 38

Υβριδικός Πόλεμος: Η Περίπτωση της Χεζμπολλαχ στον Λίβανο

Χριστίνα Ζαχαράκη
Ασκούμενη ΚΕΔΙΣΑ

Ερευνητική Εργασία No. 38

Διοικητικό Συμβούλιο

Ανδρέας Μπανούτσος, Ιδρυτής και Πρόεδρος

Δρ. Σπύρος Πλακούδας, Αντιπρόεδρος

Όμηρος Τσάπαλος, Γενικός Γραμματέας

Δρ. Πέτρος Βιολάκης, Διευθυντής Ερευνών

Βασίλειος Παπαγεωργίου, Οικονομικός Διαχειριστής

Ευάγγελος Κούλης, Μέλος Δ.Σ

Αναστασία Τσιμπίδη, Μέλος Δ.Σ

© 2019 Center for International Strategic Analyses (KEDISA), ALL RIGHTS RESERVED

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without written permission of the publisher

Υβριδικός Πόλεμος: η περίπτωση της Χεζμπολλάχ στον Λίβανο

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	2
2. Υβριδικός πόλεμος	3
3. Η περίπτωση της Χεζμπολλάχ	4
4. Κριτική	7
5. Συμπεράσματα	8
6. Πηγές	9

1. Εισαγωγή

Ο “υβριδικός πόλεμος” είναι μια νεοφυής και συχνά αμφιλεγόμενη έννοια. Η μελέτη του φαινομένου αυτού έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον ακαδημαϊκών και στρατηγιστών τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο του Λιβάνου του 2006. Παρά την εκτεταμένη μελέτη και τις απόπειρες εύρεσης καθολικά αποδεκτού ορισμού του υβριδικού πολέμου, οι απόψεις επί του θέματος εξακολουθούν να δίστανται. Πολλοί αμφισβητούν τόσο την ευστάθεια του όρου “υβριδικός πόλεμος”, όσο και το εάν περιγράφει ένα πραγματικά καινούργιο φαινόμενο. Η παρούσα εργασία θα εξετάσει τις τακτικές της Χεζμπολλάχ στον πόλεμο του Λιβάνου το 2006 ως περιπτωσιολογική μελέτη υβριδικού πολέμου. Επιπλέον, θα γίνει αναφορά στην διχογνωμία που επικρατεί ως προς την έννοια του υβριδικού πολέμου ευρύτερα, αλλά και ως προς την περίπτωση της Χεζμπολλάχ συγκεκριμένα.

2. Υβριδικός πόλεμος

Η εύρεση ορισμού για τον υβριδικό πόλεμο έχει απασχολήσει όχι μόνο ακαδημαϊκούς, αλλά και στρατιωτικούς αφού ο τρόπος που ορίζεται θα καθορίσει την αντιμετώπιση του από τα κράτη. Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει οικουμενικά αποδεκτός ορισμός. Υπάρχει, ωστόσο, μεγάλος αριθμός προτεινόμενων ερμηνειών που τείνουν να συγκλίνουν σε ορισμένα στοιχεία του. Ο Frank G. Hoffman ορίζει τον υβριδικό πόλεμο ως: *“Hybrid Wars can be waged by states or political groups and incorporate a range of different modes of warfare, including conventional capabilities, irregular tactics and formations, terrorist acts including indiscriminate violence and coercion, and criminal disorder”*. Το εκπαιδευτικό έγγραφο “The Army Capstone Concept” που δημοσιεύθηκε το 2009 από το United States Department of the Army παρέχει τον εξής ορισμό “υβριδικών εχθρών”: *“[...] hybrid enemies: both hostile states and non-state enemies that combine a broad range of weapons capabilities and regular, irregular, and terrorist tactics”*.

Στους παραπάνω ορισμούς, που παρατίθενται ενδεικτικά, συνοψίζονται τα κεντρικά χαρακτηριστικά του υβριδικού πολέμου. Όταν μιλάμε, συνεπώς, για υβριδικό πόλεμο αναφερόμαστε στη συνδυαστική, συχνά ταυτόχρονη χρήση συμβατικών και μη συμβατικών μέσων και τακτικών. Τα μη συμβατικά μέσα μπορεί να περιλαμβάνουν κυβερνοπόλεμο (cyber warfare), οργανωμένο έγκλημα, τρομοκρατία, ανταρτοπόλεμο (guerilla warfare) και πληροφοριακό πόλεμο (information warfare). Συγγενής όρο είναι αυτός της “υβριδικής απειλής” (hybrid threat) ή “υβριδικού αντιπάλου” (hybrid adversary), ο οποίος χαρακτηρίζεται από αυξημένη ευελιξία και προσαρμοστικότητα.

Ο υβριδικός πόλεμος ξεφεύγει από την παραδοσιακή θεώρηση του πολέμου ως σύγκρουσης μεταξύ των συμβατικών δυνάμεων αντίπαλων κρατικών οντοτήτων. Ένας υβριδικός αντίπαλος μπορεί να είναι κρατικός ή μη κρατικός δρών. Στην περίπτωση του πολέμου του 2006, για παράδειγμα, αντίπαλος των συμβατικών δυνάμεων του Ισραήλ ήταν μια παραστρατιωτική οργάνωση που λειτούργησε ανεξάρτητα από το κράτος και τον τακτικό στρατό του Λιβάνου. Ένας υβριδικός αντίπαλος, όπως η Χεζμπολλάχ, χαρακτηρίζεται και από

υβριδική δομή. Συνδυάζει, δηλαδή, την παραδοσιακή ιεραρχία και κεντρική διοίκηση με την αποκεντρωμένη δομή μικρών τακτικών ομάδων, γεγονός που προσδίδει σημαντική ευελιξία και ικανότητα προσαρμογής.

3. Η περίπτωση της Χεζμπολλάχ

Ο πόλεμος του Λιβάνου του 2006 ήταν μια ένοπλη σύρραξη στον Λίβανο, το βόρειο Ισραήλ και τα Υψίπεδα του Γκολάν που διήρκησε 34 ημέρες (12/07-14/08). Βασικοί αντίπαλοι δρώντες ήταν οι Ισραηλινές Αμυντικές Δυνάμεις (Israeli Defense Force - IDF) και το στρατιωτικό τμήμα της συτικής οργάνωσης Χεζμπολλάχ. Αφορμή για την σύρραξη αποτέλεσε η επίθεση με αντι-αρματικούς πυραύλους (anti-tank missiles) της Χεζμπολλάχ σε ισραηλινή στρατιωτική περίπολο, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα τον θάνατο τριών ισραηλινών στρατιωτών, την ομηρεία δύο, και τον θάνατο επιπλέον πέντε κατά την απόπειρα διάσωσης των ομήρων. Η Χεζμπολλάχ απαίτησε την απελευθέρωση λιβανέζων κρατουμένων στο Ισραήλ, αίτημα που απορρίφθηκε από το Ισραήλ. Η σύρραξη

που ακολούθησε θεωρείται εν πολλοίς χαρακτηριστική περιπτώσιολογική μελέτη υβριδικού πολέμου.

Η Χεζμπολλάχ αποτελεί ικανό παράδειγμα υβριδικού αντιπάλου κυρίως λόγω των μεθόδων που αξιοποίησε στον πόλεμο με το Ισραήλ. Χρησιμοποίησε συνδυαστικά συμβατικές και μη συμβατικές μεθόδους, για να πετύχει τους στόχους της ανά πάσα στιγμή. Αναλυτικότερα, η Χεζμπολλάχ το 2006 αξιοποίησε “παραδοσιακά” οπλικά συστήματα, όπως εκτοξευτές καθοδηγούμενων αντιαρματικών πυραύλων (anti-tank guided missiles) AT-14 Kornet, προκαλώντας απώλειες στον Ισραηλινό στρατό. Επιπλέον, κατάφερε να εκτοξεύει πάνω από 100 ρουέτες ημερησίως (συνολικά 4.100 στη διάρκεια του πολέμου), με αποκορύφωμα την τελευταία ημέρα του πολέμου κατά την οποία εξαπέλυσε 250 ρουκέτες προς το Ισραήλ. Αυτό που αποτέλεσε έκπληξη διεθνώς ήταν η ικανότητα της οργάνωσης να πλήξει το ναυτικό του Ισραήλ, εκτοξέυοντας κινεζικό πύραυλο cruise τύπου C-802 (anti-ship cruise missile) εναντίον της ισραηλινής κορβέτας INS Hannit.

Η αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και η δραστηριοποίηση στον κυβερνοχώρο είναι θεμελιακό στοιχείο του υβριδικού πολέμου. Η Χεζμπολλάχ έδωσε έμφαση στην συγκέντρωση

πληροφοριών, με χρήση μη επανδρωμένων αεροσκαφών (Unmanned Aerial Vehicles - UAVs) και παρακολούθηση τηλεφωνικών συνομιλιών μελών των Ισραηλινών Αμυντικών Δυνάμεων. Ταυτόχρονα, επιδόθηκε σε έναν πόλεμο εντυπώσεων με σκοπό να κερδίσει την διεθνή κοινή γνώμη, η οποία ευρέως τασσόταν κατά της Χεζμπολλάχ. Σε πρώτη φάση, η επικοινωνιακή στρατηγική της Χεζμπολλάχ επικεντρώθηκε στην διάδοση εικόνων πολιτών που είχαν πληγεί από Ισραηλινές επιθέσεις σε πραγματικό χρόνο. Εικόνες με πρωταγωνιστές νεκρούς ή τραυματίες άμαχους, ισοπεδωμένα κτίρια και πρόσφυγες που αναγκάζονταν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους αποτέλεσαν το σημαντικότερο “όπλο” της Χεζμπολλάχ στην προσπάθεια να στρέψει την κοινή γνώμη υπέρ της. Αφού επιτεύχθηκε ο πρώτος αυτός στόχος, η προσπάθεια στράφηκε στην διάδοση και επικράτηση της εντύπωσης ότι υπερτερεί στο πεδίο της μάχης. Παρά το γεγονός ότι επισήμως η Χεζμπολλάχ ούτε νίκησε ούτε ηττήθηκε στον πόλεμο του 2006, κέρδισε τον πόλεμο εντυπώσεων και απέδειξε ότι μπορεί να επιβιώσει μια σύγκρουση με τις ισραηλινές δυνάμεις, ενισχύοντας το γόητρο αλλά και την ιδεολογία της.

Η Χεζμπολλάχ αποτελεί παράδειγμα υβριδικού αντιπάλου

όχι μόνο εξαιτίας των μεθόδων που χρησιμοποίησε στον πόλεμο του 2006, αλλά και λόγω της δομής της. Η διοικητική δομή της χαρακτηριζόταν απο συγκεντρωτική σχεδίαση και καθοδήγηση, σε συνδυασμό με ευελιξία και περιθώρια πρωτοβουλίας σε τοπικό και τακτικό επίπεδο. Η Χεζμπολλάχ έχει Γενικό Γραμματέα (Hassan Nasrallah) και ανώτατα όργανα λήψης αποφάσεων. Υπήρχε, επομένως, κεντρική διοίκηση που παρείχε γενικές κατευθυντήριες γραμμές, αλλά στο τοπικό επίπεδο η διοίκηση ήταν αποκεντρωμένη παρέχοντας σημαντική ελευθερία δράσης. Η τακτική διεσπαρμένων πυρήνων (cells) έρχεται σε αντιδιαστολή με την παραδοσιακή ιεραρχική δομή των τακτικών στρατών, και προσεγγίζει περισσότερο το μοντέλο οργάνωσης αντάρτικων ή τρομοκρατικών ομάδων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά τα σύγχρονα συμβατικά μέσα που είχε στη διάθεση της (π.χ. ATGMs, UAVs), και την έμφαση που δόθηκε στον πληροφοριακό πόλεμο και τις νέες τεχνολογίες, η Χεζμπολλάχ παραμένει μια παρακρατική οργάνωση που πολέμησε εφαρμόζοντας σε μεγάλο βαθμό τακτικές ανταρτοπολέμου. Προετοιμάστηκε για τον πόλεμο αναπτύσσοντας ένα σύστημα από τούνελ, bunkers και safe houses που θα επέτρεπαν στους μαχητές της να πραγματοποιούν

αιφνιδιαστικά χτυπήματα και αμέσως να ξαναβρίσκουν καταφύγιο. Οι αστικές περιοχές στις οποίες διεξάγονταν επιχειρήσεις ονομάζονται “προσβαλλόμενες περιοχές” (contested zones) και επέτρεπαν την οργάνωση ενεδρών αλλά και την ανάμειξη των μαχητών με τον άμαχο πληθυσμό. Η τακτική ενσωμάτωσης στον άμαχο πληθυσμό συχνά οδηγεί τον αντίπαλο, σε αυτή την περίπτωση το Ισραήλ, σε μαζικούς βομβαρδισμούς αφού η στοχοποίηση καθίσταται δυσκολότερη. Αυτό ενισχύει την αρνητική εικόνα του αντιπάλου, κάτι που η Χεζμπολλάχ φρόντισε να αξιοποιήσει στην επικοινωνιακή της προσπάθεια. Επιπλέον, τα μέλη της οργάνωσης είχαν οικοδομήσει σχέσεις με τον τοπικό πληθυσμό, εξασφαλίζοντας τον ανεφοδιασμό αλλά και την κάλυψη τους. Η εκμετάλλευση του γνώριμου εδάφους της περιοχής, οι τακτικές “χτύπα και φύγε” και η υποστήριξη από τον τοπικό πληθυσμό είναι χαρακτηριστικά στοιχεία αντάρτικου της υπαίθρου.

Συνεπώς, η Χεζμπολλάχ χρησιμοποίησε συμβατικά μέσα, τακτικές ανταρτοπολέμου, και νέες τεχνολογίες συνδυαστικά προκειμένου να πετύχει τους στόχους της. Η έμφαση στις νέες τεχνολογίες, τόσο στο πεδίο της πληροφόρησης και του κυβερνοπολέμου, όσο και ως μέσο κατεύθυνσης της κοινής

γνώμης, διαφοροποιεί την περίπτωση της Χεζμπολλάχ από παλαιότερα παραδείγματα αντάρτικου της υπαίθρου. Ανεξαρτήτως του πώς ορίζει κανείς τον πόλεμο του 2006, η σημαντικότερη ίσως επιτυχία της Χεζμπολλάχ συνίσταται αφενός στην μελέτη των αδυναμιών μιας συμβατικής στρατιωτικής δύναμης και στην στοχευμένη εκμετάλλευσή τους, και αφετέρου στην νίκη του πολέμου εντυπώσεων.

4. Κριτική

Ο υβριδικός πόλεμος, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι μια έννοια που εμφανίστηκε σχετικά πρόσφατα και απέκτησε ευρεία αναγνωρισιμότητα κυρίως από το 2006 κι έπειτα, χάρη στον πόλεμο μεταξύ Ισραήλ και Χεζμπολλάχ στον Λίβανο. Επιπλέον, η προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία και ο πόλεμος στην ανατολική Ουκρανία αύξησαν τη συχνότητα εμφάνισης του όρου. Παρά ταύτα, επικρατεί ακόμα έντονη διχογνωμία. Αφενός, αμφισβητείται η ευστάθεια του όρου και, αφετέρου, η χρησιμότητα του για αναλυτές και διαμορφωτές πολιτικής. Πολλοί υποστηρίζουν ότι ο υβριδικός πόλεμος αποτελεί απλώς μια νέα, “μοντέρνα” ονομασία ενός γνωστού φαινομένου - του συνδυασμού συμβατικών και μη συμβατικών δυνάμεων και μέσων στην πολεμική προσπάθεια. Το ασύμμετρο στοιχείο του υβριδικού πολέμου, υποστηρίζουν, εντοπίζεται σε πλήθος ιστορικών παραδειγμάτων (όπως οι Ισπανοί *guerilleros* έναντι της Ναπολεόντειας Γαλλίας). Σε συνέχεια αυτού, υποστηρίζεται η άποψη ότι ο υβριδικός πόλεμος δεν είναι παρά μετεξέλιξη του ανταρτοπολέμου και σύγχρονη μορφή πολέμου δια

αντιπροσώπου (proxy war). Η άποψη αυτή βασίζεται στις τακτικές ανταρτοπολέμου αλλά και στην κεντρική σημασία της εξωτερικής υποστήριξης που παρατηρείται στα παραδείγματα υβριδικού πολέμου. Η Χεζμπολλάχ, για παράδειγμα, λαμβάνει τεράστια υποστήριξη από το Ιράν, γεγονός που ωθεί πολλούς να μιλούν για πόλεμο δια αντιπροσώπου.

Η σπουδαιότερη κριτική που ασκείται στην έννοια του υβριδικού πολέμου, είναι ως προς την ευστάθεια του. Συγκεκριμένα, πολλοί κρίνουν ότι αποτελεί μια “βολική” ονομασία υπό την οποία κατηγοριοποιούμε όσα φαινόμενα δεν μπορούν να ενταχθούν σε κάποια άλλη κατηγορία. Εάν ισχύει κάτι τέτοιο, καταλήγει ένας όρος-ομπρέλα (umbrella term) που χρησιμοποιείται για να περιγράψει και να κατηγοριοποιήσει όσες συρράξεις δεν ταιριάζουν πλήρως σε κάποια άλλη κατηγορία. Κάτι τέτοιο αποδυναμώνει, έως εκμηδενίζει, την αναλυτική αξία του όρου. Ακόμη, ο μεγάλος αριθμός προτεινόμενων ορισμών επιδεικνύει τη δυσκολία οριοθέτησης της έννοιας του υβριδικού πολέμου, η οποία και είναι διπλή. Αν η έννοια οριστεί με υπερβολική ευρύτητα και ασάφεια, χάνεται η αναλυτική και πρακτική της χρησιμότητα στην χάραξη στρατιωτικών πολιτικών. Στον αντίποδα, εάν υιοθετηθεί ένας

ιδιαίτερα “στενός” ορισμός, κινδυνεύουν να παραλειφθούν αξιοσημείωτες πτυχές του υβριδικού πολέμου, το οποίο με τη σειρά του περιορίζει την αναλυτική του αξία.

5. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, η έννοια του “υβριδικού πολέμου” απέκτησε ευρεία αναγνώριση μετά τον πόλεμο Ισραήλ - Χεζμπολλάχ το καλοκαίρι του 2006. Ακόμη, ωστόσο, παρατηρείται έντονη διχογνωμία τόσο για το εάν ο όρος είναι δόκιμος, όσο και για το εάν περιγράφει κάτι καινούργιο. Ομολογουμένως, ο συνδυασμός συμβατικών και μη συμβατικών μέσων στο πεδίο του πολέμου δεν αποτελεί καινούργιο φαινόμενο. Αυτό που διαχωρίζει τον “υβριδικό” από άλλες μορφές πολέμου στις οποίες παρατηρείται το ίδιο φαινόμενο, είναι αφενός ο μεγαλύτερος βαθμός συνθετότητας και αφετέρου ο κεντρικός ρόλος των νέων τεχνολογιών. Η Χεζμπολλάχ, επιπλέον, επέδειξε ένα νέο επίπεδο εξέλιξης των μη κρατικών δρώντων. Μετά το 2006 καθίσταται εμφανές ότι οι παρακρατικές οργανώσεις είναι πλέον ικανές να προσαρμοστούν στο σύγχρονο διεθνές σύστημα. να υιοθετούν

νέες τεχνολογίες και να έρχονται σε ευθεία σύγκρουση με συμβατικές δυνάμεις.

Ο υβριδικός πόλεμος, ως νέα έννοια, κέντρισε το ενδιαφέρον με αποτέλεσμα η ανάλυση του να είναι διαδεδομένη. Η ευρεία ενασχόληση με το ζήτημα του “υβριδικού” πολέμου, ωστόσο, σε καμία περίπτωση δεν σηματοδοτεί το τέλος του συμβατικού, ή άλλων μορφών, πολέμου. Πρόκειται επί της ουσίας για ένα φαινόμενο (συγκερασμός συμβατικών - μη συμβατικών μέσων) τόσο παλαιό όσο και ο ίδιος ο πόλεμος, το οποίο εξελίχθηκε και προσαρμόστηκε στα σύγχρονα δεδομένα (τεχνολογική πρόοδος, κυβερνοχώρος). Η εφαρμογή του στο σύγχρονο πεδίο αυξάνει την πολυπλοκότητα του φαινομένου και αποτελεί πρόκληση για το σχεδιασμό αμυντικής στρατηγικής στον 21ο αιώνα. Ο συνεχώς μεταβαλλόμενος, ολοένα και πιο περίπλοκος χαρακτήρας των συγκρούσεων, αλλά και των αντιπάλων, ωθεί τα κράτη να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες.

6. Πηγές

Baylis, J., Writz, J., Gray, C. S. & Cohen, E. (2007). *Strategy in the Contemporary World: An introduction to Strategic Studies*. Oxford University Press.

Beccaro, A. (2018). Modern Irregular Warfare: The ISIS Case Study, *Small Wars & Insurgencies*, 29(2), 207-228, doi: 10.1080/09592318.2018.1433469

Biddle, S. & Friedman J. A. (2008). Hezbollah tactics in Lebanon, 2006. *Strategic Studies Institute, US Army War College*. Retrieved from: <https://bit.ly/2zfXVbC>

Booth, W. (23/07/2016). Ten years after last Lebanon war, Israel warns next one will be far worse. *The Washington Post*. Retrieved from: <https://wapo.st/2qO9S3A>

Deep, A. (2015). Hybrid War: Old Concept, New Techniques. *Small Wars Journal*. Retrieved from: <https://bit.ly/2NeVM4q>

Erlanger, S. & Oppel, R. A. Jr. (07/08/2006). A Disciplined Hezbollah Surprises Israel With Its Training, Tactics and Weapons. *The New York Times*. Retrieved from: <https://nyti.ms/2K9Ns5N>

Giegerich, B. (2016). Hybrid Warfare and the Changing Character of Conflict. *Connections: The Quarterly Journal*, 15(2). 65-72. Retrieved from: <https://bit.ly/2OLbAMZ>

Harel, A. (12/07/2016). Israel's Second Lebanon War Remains a Resounding Failure. *Haaertz*. Retrieved from: <https://bit.ly/2BbXYa4>

Hendel, Y. (2006). Failed Tactical Intelligence in the Lebanon War. *Strategic Assessment*, 9(3). Retrieved from: <https://bit.ly/2KbqLOH>

Hoffman, F. G. (2007). Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars. *Potomac Institute for Policy Studies*. Retrieved from: <https://bit.ly/2OLc4Tj>

Kober, A. (2008). The Israel defense forces in the Second Lebanon War: Why the poor performance?. *Journal of Strategic Studies*, 31(1), 3-40, doi: 10.1080/01402390701785211

Nasrallah wins the war (17/08/2006), *The Economist*. Retrieved from: <https://econ.st/2Bd6ohh>

Schroefl J. & Kaufman S. J. (2014). Hybrid Actors, Tactical Variety: Rethinking Asymmetric and Hybrid War. *Studies in Conflict & Terrorism*, 37(10), 862-880, doi: 10.1080/1057610X.2014.941435

US Department of the Army (2009). *The Army Capstone Concept*. Operational Adaptability: Operating under Conditions of Uncertainty and Complexity in an Era of Persistent Conflict. 2016-2028. (TRADOC Pam 525-3-0)

Wither, J. K. (2016). Making Sense of Hybrid Warfare. *Connections*, 15(2), 73-87